

TTB Raporları

SAĞLIKLI ÇEVRE İÇİN SEKTÖRLER ARASI İŞBİRLİĞİ Çalışma Grubu Raporu

Başkan : **Dr. Doğan BENLİ***
Raportör : **Dr. Tanju TOPÇU****

Gelecek kuşaklardan ödünç aldığımız dünyamızı kirletmekte, son yıllarda çok hızlı bir ilerleme kaydettiğimiz gerçeği yadsınamaz. Bu bilinç, uluslararası düzeyde tartışılmaya başlanmış, kirlilik konularının sayısı ve alanları, gelişen teknoloji ve insan rahatlığı ile birlikte her geçen gün daha da artmaktadır.

Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası işbirliği çabaları sürmekle birlikte, siyasal, ekonomik, kültürel kaygılarla konulan çekinceler, alınan kararların uygulamaya geçirilmesini güçleştirmektedir. Sağlıklı bir çevrede yaşamak her canlının hakkı olduğu kadar, böyle bir çevrenin oluşturulması ve sürdürülmesi, aynı zamanda bir birey sorumluluğu olarak da ele alınmalıdır. Birey sorumluluğunun oluşturulmasında en önemli iki araçtan birisi sağlık eğitimi, ikincisi de sağlığı geliştirmektir.

Sağlık eğitiminde yaptırım ve ceza söz konusu değildir, ilgilenme ve davranış değişikliği asıldır. Sağlık eğitiminin sağladığı önemli yararlarından birisi, bireyi ve toplumu baskı grubu niteliğine ulaştırmasıdır. Sağlığı geliştirmede ise, sosyal, politik, ekonomik karar ve destek ile, ceza ve yaptırım vardır. Ceza ve yaptırım, özellikle davranışlar, başkalarının sağlığını olumsuz etkilediğinde ön plana geçmek zorundadır. Örnekeylecek olursak, bireyin kendi sağlığını korumak için sigara içmekten vazgeçmesi bir eğitim konusudur. Ama o bireyin kapalı ortamda sigara içerek, başkalarının sağlığını tehlikeye atması durumunda yaptırım zorunlu olabilir.

Küresel ısınma (sera etkisi), gelecekte küresel soğuma riski, ozon tabakasının kalınlık ve yoğunluğunun azalması, temiz su kaynaklarında kirlenme,

* Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Prof. Dr.

** Ankara Büyükşehir Belediyesi, Sağlık İşleri Dairesi

yağmur ormanlarının giderek ortadan kalkması, örneklerini çoğaltabileceğimiz küresel (global) çevre kirliliği sorunlarıdır.

“Çevreyi kirleten öder” ilkesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak asıl olan kirletmemektir. Bu gibi durumlarda, sorumluluk oranında katkı ve katılım istenmesi gerekir. Kaldı ki, çevre kirliliğine karşı yapılacak etkinliklerin maliyetinin, çevrenin korunması için yapılacak etkinliklerin maliyetinden çok daha yüksek olduğu bilimsel bir gerçektir. Bugün dünyada enerji tüketiminde en büyük payı olan gelişmiş ülkelerin, bu konudaki katkıları daha fazla olmak zorundadır. Bu ülkelerdeki gönüllü çevre kuruluşları, gelişmekte olan ülkelerin çevre gündemini belirlemede gösterdikleri ilgiyi, ülkelerinin bu konudaki katkı sorumlulukları konusunda da göstermek zorundadır. Çevre sağlığı eğitimi, bu gibi kuruluşların ülkemiz gündemine katkılarını sevinç ve teşekkürle karşılamamız yanında, “kendi ülkenin, benim ülkeme ve dünyaya verdiği zararı önlemek için ne yaptın?” sorusunu sorma bilincini de verecektir.

Ülkemiz özelinde temel çevre sorunlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Konu ile ilgili terim ve kavram birliğinin hâlâ sağlanamamış olması,
- Yetişmiş insangücünün verimli olarak kullanılmaması ve konu ile ilgili teknik insangücünün yetiştirilmesine yönelik bir politikanın yaşama geçirilmemiş olması,
- Bilgi ve deneyim birikiminin paylaşılmasını sağlayacak bir veri havuzunun ve iletişim sisteminin kurulmaması olması,
- İlgili kişi ve kuruluşların pratik, verimli ve uygulanabilir danışmanlık olanaklarının kısıtlı olması,

— Bunlarla bağlantılı olarak, etkin bir sektörler arası işbirliğinin kurulamaması.

Ülkemiz özelinde özgül çevre sorunlarının konu başlıkları:

Öncelik sırası bölgesel, toplumsal, kültürel ve zamana göre farklılıklar göstermek koşulu ile bu başlıklar:

- () Evsel ve endüstriyel sıvı ve katı atıklar, yeniden kazanımı ve yok edilmesi,
- () İçme ve kullanma suyu kirliliği,
- () Kıyı kirliliği,
- () Gıda güvenliği
- () Kimyasal ajanlar (Pestisitler, İnsektisitler, Hormonlar, Gübreler, v.b.)
- () Nükleer kirlenme,
- () İthal edilen çöpler,
- () Kötü kentleşmenin getirdiği çevre sorunları,
- () Çarpık sanayileşme,
- () Kötü konut,
- () Mezarlıklar,
- () Mezbaha ve kombinalar,
- () Başıboş hayvanlar,
- () Ormansızlaşma ve erozyon,
- () Trafik,
- () Doğal afetler.

Sağlıklı çevre için halk sağlığı uygulamalarının önündeki engeller:

() Yetki karmaşası vardır. Sağlık Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, yerel yönetimler ve hemen hemen tüm bakanlıkların konu ile ilintileri bulunmaktadır.

() Sektörler arası işbirliği yerine, anlamsız bir rekabet vardır.

() Genel bütçeden çevre konusundaki temel yatırımlara ayrılan pay yetersizdir.

() Ülke düzeyinde genel kültür düzeyinin düşük olması bir engel oluşturmaktadır.

() Kanunlardaki aksaklıklar, yasal yaptırımların yetersizliği, (Özel İhtisas Mahkemeleri'nin kurulmaması gibi), çevre sağlığını olumsuz etkilemektedir.

() Ehil olmayan üst yöneticilerin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak yaptıkları yanlışlıkların (TV'de radyasyonlu çay içmek, yüzüne asbest tozu sürmek, v.b.) kamuoyuna yansması, güven bunalımı yaratmaktadır.

() Medya yanlış yönlendirilmektedir.

() Çevre konusu ile ilgili birimlerde uygun eğitimde personel istihdam edilmemesi ve yetişmiş insangücünün politik nedenlerle kolaylıkla harcanması, insangücü kaynağının boşa harcanmasına yol açmaktadır.

() Siyasal gücün belli bir ulusal çevre politikası bulunmamaktadır.

() Teknik danışmanlık hizmetini verecek, multidisipliner insangücü projeksiyonu yapılmamıştır.

() Çevre sağlığı ve sorunları ile ilgili teknik personel, özellikle de ara sınıf personelinin okul eğitimleri yetersizdir.

Sağlıklı çevre için sağlık örgütü ve halk sağlıkçılarının işlevleri:

Pek çok disiplinden meslek kuruluşları ile, ekip anlayışı içinde çalışılması ve işbirliği ortamının yaratılması sağlık örgütünün ve halk sağlıkçılarının işlevi olmalıdır. Nitekim, grup toplantısında, bunun önemli bir sorun olduğu, böyle bir işleve gereksinim duyulduğu açık olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, katılacağı belirtilen bir çok kurum ve kuruluşun yetkilileri toplantıya katılamamıştır. Bu durumda, katılımı, kamuoyu baskısını ve özendirmeyi sağlamak ve katalizör görevi yapmak, sağlık örgütü ve halk sağlıkçılarına düşmektedir. Bu sorunlara ve çözümlerine yönelik teknik materyalin hazırlanması sırasındaki işbirliği çabaları sonucunda, eyleme geçilebilir.

Sağlık örgütleri ve halk sağlıkçıları, demokratik kitle örgütleri ve uluslararası kitle örgütleri ile birlikte, kamuoyunda çevre bilincini geliştirme doğrultusunda, eğitim ve medya yönlendirme çabalarına girişmelidir.

TTB Halk Sağlığı Kolu için önerilen somut çalışma örnekleri:

— Atılacak teknik ilk adımlar arasında, uçta, sorunu belirleme ve yaptırımları uygulamakla görevli personele, kullanabilecekleri, pratik bilgiler içeren teknik el kitapları-kılavuzlar hazırlanması için, gönüllü ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarının sağlanması sayılabilir.

— TTB, çevre ile ilgili demokratik kuruluşları belirleyerek, birikimi olan üyelerini, bu kuruluşların çalışmalarına katılmak, katkıda bulunmak üzere görevlendirmelidir. Bu örgütlerin çevre ile ilgili öncü çalışmalarının kamuoyuna mal edilmesi ve desteklenmesi için etkin çaba harcamalıdır. Örnekeylecek olursak, çeşitli işçi ve memur sendikalarının oluşturduğu ve içinde TTB ile NÜSED'in de yer aldığı, bağımsız bir "radyoaktif kirlenme ölçme ve değerlendirme platformu" kurmaya yönelik çabaların desteklenmesi ve tanıtılması, öncü bir adım olabilir.

— Teknik yeterliliği olan kurum, kuruluş ve bireylerin katkıları ile, bağımsız ve hakem rolü oynayabilecek bir "Çevre Araştırma Laboratuvarı" kurulması, bununla ilgili ekonomik ve yasal alt

yapının oluşturulması için gereken çaba gösterilmelidir. Örneğin, TMMOB'nin sahip olduğu yasal donanım gibi bir yetki alınarak, çevre kirliliğini ilgilendirebilecek projelerin sağlık açısından değerlendirilmesi ve rapor verilmesi durumunda, TTB'ye önemli bir ekonomik kaynak yaratılabileceği gibi, bu laboratuvarın kurulması da kolaylaşacaktır.

— Çalışma kurulumuz ilk adım olarak, katılımcılardan oluşan, yeni katılımcılarla genişleyebilecek sürekli bir kurulu hayata geçirmiş, toplantılarımızın sürekliliğini sağlamak üzere, TTB Halk Sağlığı Kolu'na görev vermiştir. Alınan ilk karar gereği de, çevre ve çevre sağlığı terimleri konusunda kavram birliği sağlayacak bir kılavuz hazırlığı başlatılacaktır.

A N K A R A T A B İ P O D A S I
D R . C E N G İ Z K İ L İ Ç A N I S I N A

SEMPOZYUM

Demokratik Kitle Örgütleri ve Tabip Odaları:

Perspektifler/Sorunlar

11-12 Kasım 1989

ANKARA TABİP ODASI
YAYINLARI

Ederi : 30.000 TL.